

СІМ'Я ЯК ЗАПОРУКА БЕЗПЕКИ СЕРЕДОВИЩА РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Вовчик-Блакитна

О.О.

Важливим напрямком наукових досліджень є вивчення розвитку особистості дитини в процесі взаємодії з середовищем. Виходячи з системи уявлень екологічної психології, розглядаємо сім'ю як соціоекологічну систему. Керуючись базисним положенням психології розвитку про те, що психологічна сутність системи полягає у взаємодії дорослого і дитини, визначаємо сімейне середовище як психолого-педагогічну реальність, котра містить в собі організовані (цілеспрямовано, чи стихійно) умови для розвитку особистості, які охоплюють просторово-предметне, інформаційне, культурне, міжособистісне та інші оточення. Психологічною сутністю сімейного середовища є сукупність діяльнісно-комунікативних зв'язків, стосунків членів сім'ї.

Позитивні та негативні лінії в дитячому розвитку, фактично - розвиток чи стагнація, деградація - знаходяться у прямому відношенні з екологічністю сімейного середовища. В цьому і виявляється така варіативність організації середовища, як безпечне та орієнтоване на здоров'я.

Сімейне середовище, на нашу думку, можна представити у орієнтовній моделі, яка містить низку складових та відповідні показники.

1. Поведінкова складова. Розуміння батьками на рівні інтуїції значимості безпосереднього впливу власної поведінки на атмосферу сім'ї.

2. Мотиваційна складова. Налаштування батьків на дитину, як особистість, врахування мотивів вчинків, а не лише власне вчинків.

3. Інформаційна складова. Розуміння батьками, що інформаційне тло, яке характеризує кожен сім'ю, домінуючі теми бесід, типове щоденне телевізійне «меню», віртуальне середовище, його контент, долучення членів сім'ї до читання, культурних надбань, ступінь включення у суспільне життя країни, міста, локальної спільноти, індукує розвиток відповідних психологічних особливостей дітей, значною мірою визначає ту, чи іншу активність та відповідні інтереси.

4. Емоційна складова. Створення атмосфери психологічного благополуччя, свободи, прийняття, піклування, відчуття безпеки (включаючи захист від травмивної інформації, що не відповідає віку) для дитини, що включає варіативність стосунків представників різних поколінь, звичаї, реально діючі сімейні традиції, звички, емпатійну щоденну взаємодію, духовний клімат.

5. Організаційна складова. Достатньо чітка організація робочого та вихідного дня з врахуванням вікових та індивідуальних особливостей дитини, що передбачає руховий режим, перебування на свіжому повітрі.

6. Просторово-предметна складова. Використання елементів домашньої обстановки та створення її з метою позитивного впливу на дитячий розвиток (домашня бібліотека, ігротека, приладдя для образотворчого мистецтва, комп'ютер, музичний інструмент, спортивне приладдя), підтримка та розвиток стосунків з природним середовищем (виїзд на природу,

виращування рослин, заощадження ресурсів, сортування відходів)

Дедалі більш поширеним нині стає перебування дітей у віртуальному середовищі починаючи вже з дошкільного віку. Віддалені наслідки такого раннього долучення до новітнього середовища ще достеменно не є вивченими, але медики попереджають про ризики для здоров'я, психологи акцентують увагу на серйозних застереженнях та послідовно відстоюють позицію необхідності модерації та супервізії з боку батьків.

Опанування віртуальним середовищем відбивається на характері перебігу процесу соціалізації особистості, творення багатогранного образу соціального світу та образу «Я» сучасної дитини. Віртуальне середовище надає можливість засвоювати знання про світ, а також відтворювати ці знання у своїй діяльності. Дистанційність та гнучкість, як особливості комунікації у віртуальному середовищі вимагають особливо делікатного супроводу з боку дорослих на початку оволодіння дитиною (яке часто-густо стає передчасним) таким середовищем.

Маркером екологічно орієнтованого сімейного середовища є відповідальна позиція батьків, котрі опікуються безпечним та насиченим середовищем та відповідним способом життя дитини та в цілому родини.

Важливими є наступні базові умови розвивального сімейного середовища, що впливають на розвиток психологічних особливостей особистості дитини:

1. Спільна діяльність батьків та дітей, що передбачає спілкування та взаємодію у різноманітних ситуаціях особистісного, пізнавального, ділового характеру, зокрема і під час перебування дитини у віртуальному просторі. Особливо варто наголосити на необхідності дотримання вікових рекомендацій щодо віртуальних ігор, вдумливого доборі самих ігор (час гри, контент, рольові моделі та активація емоцій тощо), керуванні правилами безпеки (тривалість, сила звуку, світлові ефекти), увазі та чутливості до почуттів – емоційних та фізичних проявів дитини під час і після гри, обговорення отриманого досвіду, вражень дитини та її переживань, що супроводжують перебування у віртуальному просторі гри, взаємний аналіз та порівняння їх з тими, що характерні для звичайних ігор.

2. Авторитетні та зрілі батьківські установки (вимогливість та чуйність)

3. Зацікавлення батьків у особистісному розвитку дитини за обов'язкової орієнтації на індивідуальні та вікові особливості дитини, її схильності та інтереси.

Сім'я як локальне середовище вибудовує свою взаємодію та спосіб життя, що можуть поширюватися на інші соціальні середовища, збагачуючи, оптимізуючи їх, тому необхідно докладати зусиль в напрямку проектування моделей безпечного середовища, які би визначали його оздоровлення, детермінували особистісний розвиток та емоційне благополуччя всіх членів сімейної системи.